

Федосов В.М.,

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

ПЕРШИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ІЗ ТЕОРІЇ ПОДАТКІВ

Проблеми розробки науково обґрунтованої й реалістичної податкової політики, пошуку шляхів створення раціональної податкової системи, здатної ефективно поєднувати виконання фіскальної й регулюючої функцій, формування не-суперечливого й дієвого податкового законодавства із середини 1990-х стали предметом гострих дискусій не лише в Україні, а й на всьому пострадянському просторі, що пов'язано як зі становленням національних податкових систем нових ринкових економік, так і з важливістю розв'язання окреслених проблем. Ці дискусії, однак, не завжди мають серйозне теоретичне підґрунтя, внаслідок чого рецепти, що народжуються в ході їх проведення, нерідко виявляються неефективними або дають результати, протилежні очікуваним.

Для вироблення ефективної податкової політики, визначення напрямів і шляхів удосконалення податкової системи, розробки податкових законів (із урахуванням, з одного боку, наукових засад оподаткування й усталених норм, запозичених із західноєвропейського фінансового права, що довели свою ефективність на практиці, а з другого — особливостей економічної структури, демократичних і ринкових інститутів, правової й податкової культури України) необхідні глибокі знання теорії податків. До того ж на часі підвищення якості підготовки фахівців у сфері фінансів, що передбачає поєднання глибоких теоретичних знань із навичками роботи за спеціальністю та вмінням приймати виважені рішення в нестандартних ситуаціях. У таких умовах зростає потреба в підручниках і навчальних посібниках із цієї тематики, які відповідали б вимогам сучасної освіти.

Найбільшою проблемою підручників і навчальних посібників з курсу “Податкова система”, виданих на сьогоднішній день, є те, що значна частина викладеного в них матеріалу ґрунтується на чинному податковому законодавстві України, а отже застаріває, тільки-но до нього вносяться зміни й доповнення. Крім того, цей матеріал допомагає отримати уявлення про види податків, запроваджених в Україні, їх основні елементи, алгоритм розрахунку, особливості справляння тощо. Проте він не дає змоги відповісти на такі питання: якими мають бути ці податки з позицій теорії оподаткування, наскільки елементи кожного реального податку відрізняються від його теоретичної моделі, які причини цих відмінностей та до яких наслідків вони призводять, чи потребує оптимізації (наближення до ідеальної моделі) чинна податкова система та якими повинні бути шляхи її вдосконалення. Отримати відповіді на

© Федосов В.М., 2010

всі ці питання можна лише у процесі вивчення теоретичних основ установалення основних видів податків.

Зазначене вимагає посилення теоретичної складової курсу “Податкова система”, наповнення її новим змістом, отже, потрібні нові підручники й навчальні посібники. Першим навчальним посібником такого плану є “Основи теорії податків” А.М. Соколовської¹.

Посібник розкриває виключно питання теорії податків та складається із двох частин. Перша частина присвячена висвітленню загальних засад оподаткування: історії становлення податкових систем, еволюції наукових поглядів на податки, сучасних уявлень про сутність податку, його елементи, форми податків та їх класифікацію, функції податків і основи побудови податкової системи в цілому. Поряд із висвітленням цих традиційних питань у навчальному посібнику викладаються основні положення теорії оптимального оподаткування, проблеми податкового навантаження й розподілу податків, уникнення податків та ухилення від їх сплати.

Оригінальною є друга частина посібника, в якій розглядаються основні форми податків: податки на доходи фізичних осіб, прибуток корпорацій, нерухоме майно, платежі за використання природних ресурсів, податок на додану вартість, акцизний податок (збір), мито та екологічні податки, але не в контексті механізму їх справляння в Україні, що традиційно подається шляхом викладення й аналізу основних положень українського податкового законодавства, а в розрізі теоретичних засад їх побудови. Знання того, якими ті чи інші податки повинні бути, дасть студентам ключ для критичного аналізу податкової системи України та визначення шляхів її вдосконалення. Водночас воно допоможе краще і глибше зрозуміти норми чинного податкового законодавства, засвоїти та правильно використовувати їх у практичній діяльності, а також самостійно вивчати зміни, які вноситимуться до нормативно-правової бази оподаткування.

Особливістю нового навчального посібника є наявність у ньому елементів, властивих науковим виданням, таких як глибоке висвітлення дискусійних і недостатньо вивчених питань із аналізом різних точок зору на проблему, численні посилання на праці науковців. Усе це має сприяти творчому засвоєнню знань, формуванню у студентів критичного мислення, бажання знайти власні відповіді на складні питання сьогодення, а також пробудженню в них інтересу до самостійного вивчення монографічної літератури, наукового пошуку.

Глибоке вивчення теоретичних засад побудови податкової системи й окремих податків із допомогою “Основ теорії податків” стане підґрунтям засвоєння конкретних норм податкового законодавства та особливостей обрахування і справляння податків в Україні, а також дасть змогу підняти підготовку студентів економічних спеціальностей на якісно новий рівень. Цей навчальний посібник буде корисним також для фахівців у сфері державного управління, фінансового права, слухачів центрів підготовки магістрів, аспірантів, викладачів, працівників міністерств і відомств — усіх тих, хто розробляє й реалізує податкову політику.

¹ Соколовська А.М. Основи теорії податків: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2010. — 326 с.